

Ikke i vårt navn

Ingen psykolog skal akseptere instruksjoner eller tankesett som er fremmede for profesjonen.

TEKST

Saths Cooper

PUBLISERT 1. desember 2016

«Ikke i vårt navn: Psykologi etter Hoffman». Dette var tittelen på et symposium jeg som president i Den internasjonale unionen for psykologisk vitenskap (IUPsyS) ledet på den internasjonale kongressen ICP 2016 i Japan i sommer. Bakgrunnen var Hoffman-rapporten (2015), som hadde felt en knusende dom over den amerikanske psykologforeningens håndtering av beskyldningene om at psykologer hadde begått alvorlige etiske brudd overfor fanger i militærleirer. Jeg støttet kritikken, ikke bare på grunn av mine egne erfaringer med hemmelig politi og militære avhørsmetoder under apartheid fra 1969 til 1986 i Sør-Afrika. Men særlig fordi IUPsyS tok et tydelig standpunkt mot alvorlig politisk undertrykkelse, «forsvinning» blant dissenter og voldtekter, tortur og drap som ble avdekket i Sør-Amerika, og det gikk foruroligende rykter om at psykologer som jobbet for militære myndigheter i disse landene, bisto med å fremkalle mentalt sammenbrudd for å tvinge fram tilståelser hos dissenter.

FNs høykommissær for menneskerettigheter kom med velbegrunnede innspill om at psykologien måtte vurdere sin rolle overfor sårbare grupper som trenger hjelp for sine psykiske helseproblemer. For nettopp innenfor disse tjenestene finner vi noen av de siste restene av barbari i helseprofesjonene. Og hvis det er vanlig å marginalisere mental helse i «vanlige» og «sivile» sammenhenger, er det ikke overraskende at dette mønsteret ikke bare gjentar seg, men blir sterkere i militære sammenhenger, mente høykommissæren.

Må omsettes i handling

Høykommissæren pekte på to ansvarsområder for psykologer. For det første: å respektere menneskerettighetene til mennesker vi har omsorg for. Ved å plassere menneskerettigheter i sentrum for enhver behandlingsplan, understreker høykommissæren, viser man at menneskerettigheter er tuftet på prinsippet om at alle mennesker fortjener verdighet og respekt. Menneskerettighetene understreker retten til liv, frihet og trygghet, og forbyr tortur og umenneskelig eller degraderende behandling eller straff. De oppfordrer enhver psykolog og enhver organisasjon til alltid å huske på dette, og samtidig fremme respekten for disse rettighetene og frihetene gjennom undervisning og utdanning.

«Om vi psykologer virkelig er så humane som vi hevder å være, viser det seg i hvordan vi behandler de som har det vanskeligst, og som er midt i blant oss»

Høykommissæren oppfordrer psykologer til å puste liv i denne appellen og ikke la det bli tomme ord, men omsette den i handling ved å forsikre seg om at den anvendes i alle sammenhenger der psykologers ekspertise er etterspurt.

For det andre vektlegger høykommissæren respekt for yrkesetikken. Det er mange likheter mellom yrkesetikk og menneskerettigheter, men de er ikke fullt ut sammenfallende. Respekten for etiske standarder og håndhevelsen av sanksjoner for å behandle brudd på rettighetene er viktig for å beskytte personer som er under vår omsorg. Høykommissæren ønsker mer målrettet arbeid for en syntese av menneskerettigheter og etiske standarder, der menneskerettighetene fungerer som den ultimate målestokken i riktig behandling for mennesker som kommer i kontakt med helsepersonell, inkludert psykologer.

Forpliktende

Den 27. juli 1976 bestemte IUPsyS Assembly – det høyeste beslutningsorganet i *Psychology's Global Voice* og som representerer medlemsland og organisasjoner fra hele verden – at siden vår vitenskap dreier seg om atferd, ville man engasjere seg spesielt i handlinger og beslutninger der mennesker systematisk og bevisst bryter med ukrenkelige menneskerettigheter, og som dreier seg om yrkesetiske standarder i psykologisk praksis. Forsamlingen erklærte at

- ingen psykolog som utøver sitt yrke, skal akseptere instruksjoner eller tankesett som er fremmede for profesjonen.
- ingen vitenskapelige data eller psykologiske metoder som svekker menneskerettighetene, må tas i bruk. Den fordømmer at psykologer samarbeider – aktivt eller passivt, direkte eller indirekte – i misbruk som nevnes ovenfor, og oppfordrer medlemmer til å opponere mot slikt misbruk.
- den krever at alle medlemsorganisasjoner forsikrer seg om at de har vedtatt etiske retningslinjer, og tar nødvendige skritt overfor medlemmer som gjør seg skyld i brudd på menneskerettighetene.
- den erklærer at den vil støtte medlemsforeninger i deres arbeid for å håndheve disse bestemmelsene.

Forsamlingens møte i Yokohama i sommer vedtok enstemmig denne resolusjonen som IUPsyS politikk. IUPsyS anbefaler at alle nasjonale, regionale og internasjonale organisasjoner i psykologi følger nøye med på krenkelser av menneskerettighetene

innenfor sitt område, spesielt der hvor psykologer direkte eller indirekte er involvert. Det å handle raskt og ansvarlig når mistanken om menneskerettighetsbrudd oppstår – og eventuelt gjennomføre sanksjoner – vil forhåpentligvis gjøre at vår forskning og praksis unngår å bli trukket inn i unødvendige kontroverser som bare bidrar til å stille psykologien i et dårlig lys verden over.

Om vi psykologer virkelig er så humane – så siviliserte – som vi hevder å være, viser det seg i hvordan vi behandler de som har det vanskeligst, og som er midt i blant oss.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 12, 2016, side 1040-1041

TEKST

Saths Cooper